កំហុសដោយធ្វែក សំណាង និង ការមិនទទួលខុសត្រូវក្នុង អំពើអនីត្យានុកូល

ដោយមេធាវី មាស ប៉ូវ៉ា*

១. សេចក្តីផ្តើម

ក្នុងពិភពលោកនេះ មានការបង្កកំហុសកើតមានឡើង ដែលកំហុសខ្លះកើតមានឡើងដោយសារអំពើមួយរបស់បុគ្គលតែម្នាក់ឯង។ ខណៈពេលខ្លះ ផលវិបាកបង្កដោយទង្វើរបស់មនុស្សជាច្រើន។ ដើម្បីដាក់ទោសបុគ្គលណាមួយ ក្នុងករណីខ្លះតម្រូវឲ្យមានការបង្ហាញពីចំណងហេតុ និងផល (linkage between cause and effect)។[16] អំពើមួយអាចចូលមកជ្រែកក្នុងទំនាក់ទំនងរវាងអំពើមួយ និងផលវិបាករបស់វា ដែលធ្វើឲ្យមានសំណួរថា៖ តើទង្វើបង្អាក់នេះចូលរួមនាំឲ្យមានផលវិបាកដែរឬទេ? ហើយប្រសិនបើមែន តើម្ចាស់ទង្វើនឹងទទួលខុសត្រូវ និងត្រូវសងក្នុងកម្រិតណា? អត្ថបទនេះ នឹងព្យាយាមបង្ហាញខ្លឹមសាររួមនៃប្រធានបទនេះ។

២. ខ្លឹមសារ

បុគ្គលម្នាក់ លើកដំបងវាយម្នាក់ទៀត នាំឲ្យបែកក្បាលចេញឈាម។ វាយជាអំពើដែលនាំឲ្យបែកក្បាលដែលជាផលវិបាកនៃអំពើ។ នេះមានតែទង្វើតែមួយគត់ និងងាយរកអ្នកដែលទទួលខុសត្រូវ។

គ្រោះថ្នាក់ចរាចរមួយបានកើតឡើង នាំឲ្យបុគ្គលបើកបរម៉ូតូម្នាក់របួសធ្ងន់ធ្ងរ។ ឡានសង្គ្រោះបន្ទាន់បានមកទទួល។ ដោយសារស្ទះចរាចរផង ឡានដឹកអ្នករបួស មានភាពយឺតយ៉ាវក្នុងការទៅដល់មន្ទីរពេទ្យ។ ក្រោមការពិនិត្យរបស់ពេទ្យធម្មតាប្រចាំការ១៥នាទី ក្រោយមកអ្នករងរបួសបានស្លាប់។ ក្នុងករណីនេះ មានគ្រោះថ្នាក់ចរាចរ (ទង្វើដំបូង) តែមិនទាន់បង្កឲ្យ

---

* អ្នកនិពន្ធជាសមាជិកគណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល មជ្ឈត្តករពាណិជ្ជកម្ម និងសាស្ត្រាចារ្យច្បាប់។

[16] David G. Owen, *the five elements of negligence*, 35 Hofstra Law Review, 2007, p.1673; *see* generally Paul J. Zwier, ‵*Cause in Fact*′ *in Tort Law-A Philosophical and Historical Examination*, 31 (4) DePaul Law Review, 1982.

ស្លាប់ទេ។ បន្ថែមពីលើនេះ មានទង្វើរបស់ឡានសង្គ្រោះបន្ទាន់ស្ទះចរាចរ និងទង្វើរបស់ពេទ្យដែលចូលរួមជាផ្នែកនាំឲ្យជនរងគ្រោះស្លាប់។ ទង្វើខាងក្រោយទាំងនេះ ជាទង្វើបង្អាក់ (intervening act) ដែលនាំមានការផ្តាច់ចំណងទង្វើគ្រោះថ្នាក់ចរាចរ និងការស្លាប់។

ក្នុងន័យនេះ មានទង្វើជាច្រើនបានចូលរួមនាំឲ្យមានផលវិបាក។ តំណាងជនរងគ្រោះអាចប្តឹងអ្នកបង្ករហេតុទាំងអស់ ឲ្យពួកគេទទួលខុសត្រូវតាមចំណែកកំហុសនាំឲ្យមានការខូចខាតតាមទង្វើរៀងៗខ្លួន។

១. បើការខូចខាតបានកើតឡើង ដោយសារអំពើរបស់បុគ្គលច្រើននាក់រួមគ្នា អ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាននីមួយៗ ត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតដោយសាមគ្គី។ ២. ក្នុងករណីដែលបានកំណត់នៅក្នុងកថាខណ្ឌទី១ ខាងលើនេះ ប្រសិនបើអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាននីមួយៗបានបញ្ជាក់អំពីភាគនៃអំពើដែលខ្លួនបានបង្កឲ្យមានការខូចខាត ជននោះត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតតាមសមាមាត្រ នៃភាគដែលខ្លួនបានបង្ក។ ប៉ុន្តែ បញ្ញត្តិនេះ មិនត្រូវយកមកអនុវត្តឡើយ ចំពោះករណីដែលទទួលស្គាល់ថា មានការសមគំនិត ឬមានទំនាក់ទំនងសហការយ៉ាងជិតស្និទ្ធក្នុងចំណោមអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាន។ ៣. បើជនម្នាក់ក្នុងចំណោមអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើអនីត្យានុកូលរួមបានសងការខូចខាតទាំងអស់ ដោយចេញចំណាយរបស់ខ្លួន ជននោះអាចទាមទារសំណងពីអ្នកផ្សេងទៀត ដែលប្រព្រឹត្តអំពើអនីត្យានុកូលរួមនោះបានតាមសមាមាត្រ នៃភាគដែលជនម្នាក់ៗបានបង្ក។[17]

សាលដីកាតុលាការកំពូលមុនឆ្នាំ ២០០៩ ក៏បានអះអាងបញ្ជាក់ពីចំណែកទទួលខុសត្រូវក្នុងសំណង៖

១. *យល់ឃើញថា ការដែលតុលាការ* (ជាន់ទាប) *សំរេចដាក់បន្ទុកតែទៅលើជនជាប់ចោទដោយពុំពិចារណាអំពីកំហុសឆ្គងរបស់ជនរងគ្រោះផងនោះ* (អ្នកបើកម៉ូតូជាអនីតិជន បើកឌុបលើសចំណុះ និងពុំមានប័ណ្ណបើកបរ).. ទង្វើនេះ *ជាការរំលោភ ទៅនឹងមាត្រា ១០ និង មាត្រា ៣០ នៃច្បាប់ស្តីពីចរាចរជើងគោក... ដូច្នេះជនរងគ្រោះក៏ត្រូវរួមចំណែកក្នុងការទទួលខុសត្រូវ*

[17] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០១១ មាត្រា ៧៥៤។

អំពីព្យសនកម្មដែលបណ្តាលមកពីគ្រោះថ្នាក់ចរាចរនេះដែរ តាមមាត្រា ១៣២ នៃក្រិត្យច្បាប់លេខ៣៨ ក្រច។ ២. យល់ឃើញថា...ជនជាប់ចោទបើកបររថយន្តហុងដាអាគូរា ជ្រុលទៅបុកជនរងគ្រោះនោះ គឺបណ្តាលមកពីជនជាប់ចោទខ្វះការត្រួតពិនិត្យកង់រថយន្ត របស់ខ្លួនបណ្តាលអោយផ្ទុះកង់មុខទាញចង្កូតទៅបុកជនរងគ្រោះ។[18]

បទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់បានចែងឲ្យបុគ្គល (អ្នកប្រព្រឹត្ត)ទទួលខុសត្រូវ និងមេ ឬស្ថាប័នរបស់អ្នកប្រព្រឹត្ត អ្នកទទួលខុសត្រូវផងដែរ។ មាត្រា ៧៤៧ នៃក្រមនីតិរដ្ឋប្បវេណី បានចែងឲ្យនិយោជកទទួលខុសត្រូវចំពោះទង្វើរបស់និយោជិក។[19] និយោជកអាចជាបុគ្គល ឬជានីតិបុគ្គល (ក្រុមហ៊ុន)។[20] ចំណុចខាងក្រោយ បទប្បញ្ញត្តិដោយឡែកដែលមានអាចអនុវត្តចំពោះការទទួលខុសត្រូវរបស់នីតិបុគ្គលឯកជន និងនីតិបុគ្គលសាធារណៈ (មានកម្រិត)។[21]

ជាការឆ្លើយតបនឹងបណ្តឹង ភាគីចុងចម្លើយនីមួយៗដើម្បីរួចពីការទទួលខុសត្រូវអាចលើកយកការដោះសារ ដូចជាស្ថានភាពចាំបាច់ និងការការពារជាធម្មានុរូប[22]កម្រិតវិទ្យាសាស្ត្រនៃបច្ចេកទេសដែលមាននៅពេលផលិត (ការទទួលខុសត្រូវចំពោះផលិតផលរបស់អ្នកផលិតវត្ថុ)[23] ការត្រួតពិនិត្យដោយត្រឹមត្រូវ (ការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោជក និងការទទួលខុសត្រូវ

---

[18]សាលដីកាតុលាការកំពូល សំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌ សាលដីកាលេខ ២៩ ចុះថ្ងៃទី ២៣ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៩៨។

[19] មាត្រា ៧៤៧ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១។

[20] មាត្រា ៧៤៨ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១។ សម្រាប់កំហុសផ្នែកពេទ្យ (medical malpractice) វាអាចនាំឲ្យមានការទទួលខុសត្រូវរបស់មន្ទីរពេទ្យ។

[21] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១ មាត្រា ៧៤៩។

[22] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១ មាត្រា ៧៥៥។

[23] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១ មាត្រា ២០១០ មាត្រា ៧៥១។ ១. *ក្នុងករណីដែលមានវិការៈនាំឲ្យមានគ្រោះថ្នាក់មិនសមហេតុក្នុងចលនវត្ថុដែលត្រូវបានផលិត ហើយបានបណ្តាល ឲ្យមានការខូចខាតដល់អ្នកដទៃដោយវិការៈនោះ ផលិតករនៃចលនវត្ថុនោះ ត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងនូវការខូចខាតនោះ។ ប៉ុន្តែបញ្ញត្តិនេះមិនត្រូវអនុវត្តឡើយចំពោះករណីដែលមិនអាចប្រមាណនូវវិការៈនោះ តាមកម្រិតវិទ្យាសាស្ត្រ នៃបច្ចេកទេស ដែលមាននៅសម័យដែលផលិតនោះ។*

ចំពោះសំណង់ដែលជាប់នឹងដី)[24] ការទទួលយកគ្រោះថ្នាក់ពីសំណាក់ជនរងគ្រោះ[25] អសមត្ថភាពក្នុងការទទួលខុសត្រូវ។[26]

មូលហេតុនាំឲ្យមិនមានការទទួលខុសត្រូវខាងលើ មានចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី មូលហេតុមួយចំនួនទៀតអាចត្រូវបានលើកយកមកសំអាងមុនតុលាការដើម្បីដោះសាររួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវ។ អ្វីដែលសំខាន់ថាតើ ចៅក្រមយកមកពិចារណា ឬមិនយក ដោយឈរលើមូលហេតុថា មិនមានចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី គេគួរកត់សំគាល់ថា ក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជាមានប្រភពមកពីក្រមរដ្ឋប្បវេណីជប៉ុន ដែលចៅក្រមមួយចំនួននៅប្រទេសនេះ ហាក់ប្រកាន់នូវជំហរទូលាយស្រដៀងនឹងចៅក្រមប្រទេស Common Law ក្នុងការបកស្រាយច្បាប់។[27]

សម្រាប់ទង្វើទីមួយ (គ្រោះថ្នាក់ចរាចរ) ប្រសិនបើរបួសនេះ វាធ្ងន់ធ្ងរពេក ទោះបីជាមិនមានកត្តាបង្អាក់ ដូចជា ស្ទះចរាចរក្តីនាំឲ្យយឺតក្នុងការដឹកទៅមន្ទីរពេទ្យ ក៏អ្នករបួសនឹងស្លាប់តាមធម្មតា (natural course of dying) អ្នកបង្ករគ្រោះថ្នាក់ចរាចរនឹងទទួលខុសត្រូវចំពោះការស្លាប់តែឯង។[28] តុលាការកំពូលកម្ពុជាក៏ធ្លាប់បានថ្លែងមូលហេតុនេះដែរ៖

---

[24] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ២០០៧ មាត្រា ៧៤៧ និង ៧៥៣។ មាត្រា ៧៤៧ (២)៖ *បុគ្គលដែលស្ថិតក្នុងឋានៈ ត្រូវត្រួតពិនិត្យនិយោជិតជំនួសនិយោជកត្រូវទទួលខុសត្រូវដូចគ្នានឹងនិយោជកដែរ។ ប៉ុន្តែបញ្ញត្តិនេះមិនត្រូវអនុវត្តឡើយ ចំពោះករណីដែលបុគ្គលនោះបានត្រួតពិនិត្យដោយត្រឹមត្រូវ*។ មាត្រា ៧៥៣ (១)៖ *ក្នុងករណីដែលការសាងសង់សំណង់ដែលជាប់នឹងដី ឬការគ្រប់គ្រងសំណង់នោះមានវិការៈ ហើយបានបណ្តាលឲ្យមានការខូចខាតដល់អ្នកដទៃ អ្នកគ្រប់គ្រងសំណង់ និងកម្មសិទ្ធិករនៃសំណង់នោះត្រូវទទួលខុសត្រូវដោយសាមគ្គីក្នុងការសងការខូចខាតនោះ។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីដែលអ្នកគ្រប់គ្រងបានបញ្ជាក់ថា ខ្លួនបានគ្រប់គ្រងដោយត្រឹមត្រូវអ្នកគ្រប់គ្រងនោះ អាចរួចផុតពីការផុតពីការទទួលខុសត្រូវបាន។*

[25] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១ មាត្រា ៧៥៦។

[26] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១ មាត្រា ៧៤៥។

[27] Craig P. Wagnild, *Civil Law Discovery in Japan: A Comparison of Japanese and U.S. Methods of Evidence Collection in Civil Litigation*, 3(1) Asian-Pacific Law & Policy Journal, 2002, p. 5. John O. Haley, *the Role of Courts in 'Making' Law in Japan: the Communitarian Conservatism of Japanese Judges*, Pacific Rim Law & Policy Journal Association, 2013, p.6.

[28] ឧទាហរណ៍ ការគាំងបេះដូង ជាការបង្កឲ្យស្លាប់តាមសភាពធម្មតា (heart failure would be listed as having died from natural causes)។

យល់ឃើញថា ការដែលសាលាឧទ្ធរណ៍ ក៏ដូចអយ្យការអមតុលាការខេត្ត... ដែរ ដែលតម្កល់រឿងមរណៈភាពនៃកុមារទាំងពីរនាក់នេះ ពុំចាត់ការនោះ គឺជាការពុំត្រឹមត្រូវទេ ពីព្រោះថា ពុំមានភស្តុតាងណាមួយបញ្ជាក់ថា មរណៈភាពនៃកុមារទាំងពីរជាមរណៈភាពតាមសភាវៈនៃអ្នកជំងឺ ឬ បណ្តាលមកពីការធ្វេសប្រហែសជាបទអាជ្ញារបស់អ្នកព្យាបាល ឬអាណាព្យាបាលឡើយ។[29]

យុត្តិសាស្ត្រខ្លះបានយោងដល់ ភាពជិតនៃអំពើចំពោះផលវិបាក(proximate cause[30]) ដើម្បីកំណត់ថា អ្នកណាជាអ្នកទទួលខុសត្រូវ និងទទួលខុសត្រូវកម្រិតណា។ គ្រោះថ្នាក់ចរាចរបង្កឲ្យមនុស្សរងរបួសធ្ងន់ធ្ងរអាចបណ្តាលឲ្យស្លាប់ ប្រសិនបើមិនទទួលបានការសង្គ្រោះបន្ទាន់ជាហេតុបង្កក្នុងប្រភេទនេះ។ ការអះអាងថា ជនរងគ្រោះស្លាប់តាមធម្មតា ឬមិនមែន វាផ្អែកតាមឯកសារបញ្ជាក់របស់អ្នកជំនាញវិជ្ជាជីវៈពេទ្យ។

តំណាងជនរងគ្រោះអាចប្តឹងប្រឆាំងនឹងមន្ទីរពេទ្យ ដោយអះអាងថា ជនរងគ្រោះមិនទាន់ស្លាប់ទេ ហើយក៏នឹងមិនស្លាប់ដែរ ប្រសិនបើនាពេលមកដល់មន្ទីរពេទ្យភ្លាម គាត់ទទួលបានការសង្គ្រោះបន្ទាន់ពីវេជ្ជបណ្ឌិតជំនាញ។ មេធាវីរបស់មន្ទីរពេទ្យ ឬតំណាង អាចអះអាងថា ក្នុងករណីដូចគ្នានេះ និងស្ថានភាពនៃរបួសដូចគ្នា តាមទិន្និន័យ ឬបទពិសោធន៍ដ៏ច្រើនកន្លងមកជនរងគ្រោះក៏នៅតែស្លាប់ដែរ ទោះបីក្រោយពីទទួលបាននូវការសង្គ្រោះពីវេជ្ជបណ្ឌិតជំនាញភ្លាមៗក្តី។ វាក៏អាចមានការលើកឡើងនូវទ្រឹស្តីនៃការស្លាប់តាមធម្មតាដែរ។ នេះជាបញ្ហាពាក់ព័ន្ធនឹងភស្តុតាង និងកម្រិតភស្តុតាងដែលត្រូវបង្ហាញដើម្បីឲ្យចៅក្រមជឿបាន។

សម្រាប់ឡានសង្គ្រោះបន្ទាន់ ឬការស្ទះចរាចរ អំណះអំណាងស្រដៀងគ្នា ដើម្បីនាំឲ្យរួចពីការទទួលខុសត្រូវ ក៏អាចត្រូវបានលើកយកមកបញ្ជាក់ផងដែរ។ គេអាចអះអាងថា អ្នករងរបួស រងរបួសធ្ងន់ធ្ងរពេក។ បន្ថែមពីលើនេះ ចុងចម្លើយក៏អាចលើកថា កត្តាបង្អាក់ដែលចោទឡើង មិនជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងផលវិបាកនៃអំពើទេ។ ជាចុងក្រោយ កំហុសរបស់ជនរងគ្រោះ ក៏នឹងជាកត្តាមួយចូលរួមផងដែរ ក្នុងការសម្រេចថា អ្នកណាទទួលខុសត្រូវ និងទទួលខុសត្រូវកម្រិតណា ដូចខ្លឹមសារដកស្រង់ខាងលើបានបង្ហាញ។

[29] សាលដីកាតុលាការកំពូលលេខ ៨១ ចុះថ្ងៃទី ១២ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៥។

[30] Leon Green, *Contributory Negligence and Proximate Cause*, 1927, Faculty Scholarship Series. Paper 4457, http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/4457, p. 11.

៣. សង្ខេប

ទាំងទ្រឹស្តី និងច្បាប់បានចែងរួចហើយអំពីភាគនៃសំណង ចំពោះចំណែកខុសឆ្គងរបស់បុគ្គលណាមួយដែលចូលរួមខុស នាំឲ្យមានការខូចខាតដល់ជនរងគ្រោះ។ កំហុសរបស់ជនរងគ្រោះ ក៏នឹងត្រូវបានយកមកពិចារណាផងដែរ។ មានវិធានចំនួន២ ដែលគួរចងចាំ៖ ទី១. ផលវិបាកជាធម្មតាកើតឡើង ដោយសារអំពើដំបូងនៃអ្នកបង្កហេតុដំបូងដែលកត្តាបង្អាក់ ឬអន្តរាគមន៍មិនមែនជាកត្តាចម្បងទេ នាំឲ្យមានផលវិបាក និងទី២. អំពើបង្អាក់ត្រូវតែមានភាពពាក់ព័ន្ធទើបនាំឲ្យមានការទទួលខុសត្រូវ។